

ชื่อเรื่อง	โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน
ผู้วิจัย	นายบัณฑิต หอมเกษ
หน่วยงาน	สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ปีที่ทำวิจัยเสร็จ	2565

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค และความท้าทายในการรับรอง สนับสนุน และคุ้มครองการทำงานของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย และจัดทำข้อเสนอแนะในการรับรอง สนับสนุน และคุ้มครองการทำงานของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อย

ผลการวิจัยพบว่า การคุกคามนักปกป้องสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยยังเกิดขึ้นในหลายรูปแบบ อาทิ การลอบสังหาร การบังคับสูญหาย การทำร้ายร่างกาย การคุกคามด้วยกฎหมาย การโจมตีลดทอนความชอบธรรม การสอดแนมทางดิจิทัล เป็นต้น และประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเพื่อคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนเป็นการเฉพาะ แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้รับรองสิทธิและเสรีภาพไว้บางประการ แต่ยังไม่ชัดเจนเกี่ยวกับการนำมาใช้เพื่อการคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน กลับกันประเทศไทยมีกฎหมายที่สร้างสภาพแวดล้อมไม่ปลอดภัยและเอื้ออำนวยต่อการทำงานของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน รวมถึงถูกใช้เป็นเครื่องมือในการคุกคามและดำเนินคดีต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชน อาทิ พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ซึ่งกฎหมายเหล่านี้ มักมีเนื้อหาที่คลุมเครือ และเอื้อให้เกิดการจำกัดสิทธิมนุษยชน ส่วนกลไกการคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยพบว่า ยังขาดกลไกเฝ้าระวังและการเตือนล่วงหน้า (early warning mechanisms) เกี่ยวกับความเสี่ยงและการคุกคามนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ขาดกลไกการตอบสนองเร่งด่วน มาตรการคุ้มครองยังไม่ครอบคลุมและเพียงพอ ส่วนการเยียวยา แม้จะมีกฎหมายที่กำหนดให้รัฐต้องเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน แต่การเยียวยาดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมและเพียงพอที่จะทำให้ผู้ถูกละเมิดสามารถกลับคืนสู่สภาพเดิมได้ และไม่ครอบคลุมการเยียวยาจากการคุกคามรูปแบบอื่น นอกจากนี้ การไม่สามารถนำผู้กระทำการละเมิดหรือกระทำผิดมาลงโทษได้ ถือเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเข้าถึงการเยียวยาของผู้เสียหายและครอบครัว

งานวิจัยจึงมีข้อเสนอแนะต่อการพัฒนากลไกการคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย ตั้งแต่การกำหนดนิยามของ “นักปกป้องสิทธิมนุษยชน” ที่กว้าง การรับรองสิทธิของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนตาม

ปฏิญญานักปกป้องสิทธิมนุษยชนให้ชัดเจนในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย การรับรองพันธกรณีหรือความรับผิดชอบของรัฐ ควรรับรองในรัฐธรรมนูญและกฎหมายเกี่ยวกับพันธกรณีของรัฐในการเคารพ ส่งเสริม ค้ำครอง และเติมเต็มสิทธิของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน รวมถึงเสนอให้มีการเสนอแนะจัดตั้งหน่วยงานระดับชาติเพื่อการคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน โดยมีหลักประกันการทำงานที่เป็นอิสระและคล่องตัว เพื่อทำหน้าที่ป้องกันการคุกคามและคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชน และการสนับสนุนการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่องานปกป้องสิทธิมนุษยชน รวมถึงการจัดตั้งระบบป้องกัน ได้แก่ ระบบเฝ้าระวังและแจ้งเตือนล่วงหน้า การจัดตั้งระบบการรับเรื่อง ประเมินความเสี่ยง และตอบสนองทั้งแบบปกติและกรณีเร่งด่วน การต่อสู้กับการลายนวลพันผิด รวมถึงการติดตามการสอบสวนและดำเนินคดีกรณีการละเมิดหรือคุกคามนักปกป้องสิทธิมนุษยชน เป็นต้น รวมถึงมีข้อเสนอแนะให้ภาคธุรกิจควรพิจารณานำหลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน: แนวทางว่าด้วยการประกันการเคารพต่อนักปกป้องสิทธิมนุษยชน (The Guiding Principles on Business and Human Rights: guidance on ensuring respect for human rights defenders) มาเป็นกรอบในการดำเนินงานของตน

คำสำคัญ นักปกป้องสิทธิมนุษยชน, กลไกคุ้มครอง, สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้ออำนวย, เสรีภาพในการแสดงออก, การป้องกันคดีปิดปาก